

1.4. Актуальні питання соціальної політики в Україні та за кордоном

Албул І.В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ УЧАСНИКІВ АТО/ООС ЯК АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

На сьогодні одним з головних завдань держави є максимальне охоплення соціальними послугами та пільгами учасників АТО/ООС – людей, які ціною власного життя та здоров'я захищають кожен сантиметр нашої рідної землі. Політика держави щодо підтримки учасників АТО/ООС і членів їх сімей має носити комплексний характер: від медичного забезпечення та реабілітації, придбання та будівництва житла до юридичного супроводу, працевлаштування та стимулювання самозайнятості, надання різноманітних пільг.

В умовах соціальних криз та бойових дій набуває актуальності розбудова ефективної системи соціального захисту населення, здатної вирішувати нагальні й перманентні соціальні проблеми. Особливо гостро постає потреба переосмислення соціальної політики в Україні, визначення чіткої мети, завдань, механізмів і етапів її реалізації.

Зауважимо, що для вирішення низки проблем учасників АТО/ООС є передумови, зафіксовані у законопроєктах Верховної Ради України. Зокрема, у сфері ветеранських справ та соціального захисту військовослужбовців вдалося вирішити такі проблеми: надано право на додаткову відпустку тривалістю 14 календарних днів для учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни; закріплено право на оздоровлення для дітей учасників бойових дій; надано право на отримання статусу учасника бойових дій добровольцям, підрозділи яких увійшли в офіційні збройні формування; закріплено право на одноразову грошову виплату для осіб з інвалідністю внаслідок війни із числа добровольців та членів сімей загиблих добровольців; звільнено від сплати судового збору учасників АТО/ООС та членів їхніх сімей; звільнено від сплати військового збору військовослужбовців на час безпосередньої участі в АТО/ООС; закріплено право на державну цільову підтримку для здобуття професійно-технічної та вищої освіти для учасників бойових дій, їхніх дітей та дітей загиблих; закріплено трудові гарантії для військовослужбовців, а саме збереження місця роботи та середнього заробітку на підприємстві, а також відповідальність роботодавця за порушення цих гарантій; удосконалено питання використання військовослужбовцями відпусток на час особливого періоду; встановлено порядок поведження та знаходження військовополонених відповідно до норм міжнародного законодавства; удосконалено порядок нарахування субсидій на житлово-комунальні послуги для осіб, які брали участь в АТО/ООС та членів їхніх сімей; поширено на осіб офіцерського складу за призовом умови соціального захисту військовослужбовців; надано можливість зараховувати стаж військової служби в особливий період до стажу роботи на пільгових умовах (як місяць за три для обчислення стажу для оформлення «змішаної» пенсії або за вислугою років); встановлено правовий статус борців за незалежність України у ХХ столітті, закріплено їхні соціальні гарантії; встановлено обов'язок проходження психологічної та медико-психологічної реабілітації для осіб, які звільняються з військової служби.

У 2016 році завдяки законодавчої діяльності надано право військовослужбовцям ДФС отримувати статус УБД; знято обмеження по доходах для членів сімей загиблих (померлих) учасників АТО/ООС щодо деяких пільг; надано можливість звільнення з військової служби

для осіб, які мають на утриманні дітей з інвалідністю I або II групи; передбачено додаткові гарантії у працевлаштуванні для учасників бойових дій, які брали участь в АТО/ООС; закріплено право на дострокові пенсії за віком для військовослужбовців, які брали участь в АТО/ООС, а також для дружин (чоловіків) та батьків загиблих (померлих) учасників АТО/ООС; передбачено норму щодо неврахування розміру грошового забезпечення при обрахуванні державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям; закріплено право на призначення пенсій дружинам (чоловікам) загиблих (померлих) військовослужбовців, які доглядають за дітьми годувальника до 8-річного віку, незалежно від того, чи працює така особа чи ні; встановлено спрощений порядок прийняття до громадянства іноземців та осіб без громадянства, які проходять військову службу за контрактом у ЗСУ; прирівняно право на пенсію для резервістів, які брали участь в АТО/ООС та членів сімей осіб, які загинули чи померли внаслідок виконання обов'язків служби у військовому резерві під час участі в АТО/ООС до рівня пенсії військовослужбовців; передбачено, що призову на військову службу під час особливого періоду не підлягають особи, чії родичі загинули, пропали безвісти під час проведення АТО/ООС; закріплено правовий статус та особливості застосування Сил спеціальних операцій, а також визначено соціальні гарантії для військовослужбовців ССО; надано право на збереження грошового забезпечення за військовослужбовцями, які були захоплені в полон чи в заручники; скасовано контракти «до кінця особливого періоду», чим забезпечено право на звільнення з військової служби; передбачено трудові гарантії для військовослужбовців у разі переукладення контракту, а саме збереження місця роботи та середнього заробітку на підприємстві, в установі чи організації;

За 2017 рік Верховна Рада прийняла 4 закони, за допомогою яких передбачено порядок позбавлення статусу УБД; надано право на отримання статусу члена сім'ї загиблого особам, чії родичі померли після звільнення з військової служби внаслідок захворювання, а також право отримати статус особи з інвалідністю внаслідок війни особам, які отримали інвалідність внаслідок захворювання, набутого в АТО/ООС; скасовано обмеження по доходах при наданні пільг для сімей загиблих ветеранів війни; закріплено гарантію щодо збереження жилих приміщень за військовослужбовцями, призваними на військову службу під час мобілізації, на особливий період.

У 2018 р. Верховною Радою закріплено право на виплату одноразової грошової допомоги для членів сімей осіб, померлих протягом 1 року після звільнення зі служби внаслідок захворювання чи поранення, набутого під час служби а також для осіб, яким було встановлено інвалідність або часткову втрату працездатності протягом трьох місяців після звільнення з військової служби; надано право на державну цільову підтримку для здобуття професійно-технічної та вищої освіти для учасників бойових дій та осіб з інвалідністю, незалежно від віку; встановлено однакові розміри одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності для усіх військових ЗСУ, у тому числі для іноземців та осіб без громадянства; дозволено встановлювати інвалідність безстроково особам, яким ампутовано кінцівки, а для осіб з інвалідністю внаслідок війни з числа осіб, які брали участь в АТО/ООС, передбачено встановлення групи інвалідності на ступінь вище; передбачено право на компенсацію за піднайм житла для військовослужбовців рядового, сержантського та старшинського складу військової служби за контрактом; забезпечено право на отримання пенсії в разі втрати годувальника курсантам військових ЗВО; передбачено надання щорічної відпустки для військовослужбовців; забезпечено рівні права і можливості для жінок і чоловіків під час проходження військової служби; припинено АТО та розпочато Операцію об'єднаних сил; надано право на звільнення для військовослужбовців, які уклали контракт про проходження військової служби до кінця особливого періоду; підвищено граничний вік прийому на військову службу; надано право продовжувати службу

військовослужбовцям, які отримали травму, поранення, контузію, каліцтво чи захворювання під час участі в бойових діях.

За час роботи Верховної Ради у 2019 році було прийнято 3 закони, якими передбачено створення в Україні Єдиного державного реєстру ветеранів; спрощено порядок прийняття до громадянства та отримання посвідки на тимчасове проживання для іноземців та осіб без громадянства, які брали участь в АТО/ООС; встановлено адміністративну відповідальність за незаконне носіння військової форми одягу та підроблення державних нагород, а також кримінальну відповідальність за осквернення могил, пам'ятників, споруджених в пам'ять захисників суверенітету та територіальної цілісності України.

Узагальнивши результати документотворчої діяльності Верховної ради України, можемо стверджувати, що законодавчі зусилля держави спрямовані на вирішення таких проблем військовослужбовців та ветеранів, як встановлення статусу учасників бойових дій, реабілітація та оздоровлення самих військовослужбовців та членів їх родин, матеріальну підтримку, здобуття освіти на пільгових умовах, працевлаштування і пенсійне забезпечення та ін.

Така законотвоча діяльність потребує реалізації основних ідей органами виконавчої влади на місцях. Реальним прикладом могут бути організація соціального захисту учасників АТО/ООС в межах громади міста Умані Черкаської області.

Так, в місті проживає близько 500 родин учасників АТО/ООС. Для формування єдиної системи надання допомоги учасникам АТО/ООС утворено в структурі Центру соціальних послуг управління праці та соціального захисту населення – відділення організації та надання соціальних послуг, в тому числі учасникам АТО/ООС, їх сім'ям та внутрішньо переміщеним особам; відділення реабілітації, оздоровлення та відпочинку змішаного типу «Буг», де учасники АТО/ООС мають змогу оздоровитися із сім'ями; функціонує сектор адаптації військовослужбовців, допомоги учасникам антитерористичної операції, депортованим та трудовим мігрантам. Для виявлення потреб сімей учасників АТО/ООС проводиться їх анкетування, обстеження матеріально-побутових умов їх проживання, про що складаються соціальні паспорти. В Умані відкрито цільовий фонд міської ради для забезпечення мобілізаційної готовності, яким придбано дизпаливо, одягу, взуття, інвентар, обладнання, спецформу та передано до військових частин, які беруть участь в ООС. Щодо пільг та соціальних гарантій учасникам АТО/ООС, то в Умані діє міська програма соціальної допомоги «Турбота», спрямована на підтримку учасників АТО/ООС та їх сімей за кошти міського бюджету. За цією програмою встановлено додатково пільги на житлово-комунальні послуги, послуги зв'язку, сім'ям учасників АТО/ООС та сім'ям загиблих військовослужбовців, які брали участь в бойових діях на сході України; надається безкоштовне харчування дітям учасників АТО/ООС в закладах дошкільної та загальної середньої освіти, надаються соціально-реабілітаційні послуги в Реабілітаційному комплексі для людей з особливими потребами; виплачуються кошти на матеріальну допомогу військовослужбовцям, звільненим з строкової військової служби; здійснюється безкоштовний проїзд в усіх автобусах міського пасажирського транспорту членів сімей загиблих учасників АТО/ООС та учасників бойових дій з числа учасників АТО/ООС. Вирішуються питання медичної та психологічної допомоги, забезпечення житлом та працевлаштування.

Список використаних джерел

1. Аналітичний звіт «Що зробила верховна рада 8 скликання для ветеранів та військових за 5 років?» // <https://legal100.org.ua/wp-content/uploads/2019/08/Verkhovna-Rada-Zvit.pdf>
2. Про соціальний захист учасників АТО в Умані // <http://uman-rada.gov.ua/index.php/novyny/item/7427-pro-sotsialnyi-zakhyst-uchasnykiv-ato-v-umani>
3. Професійна адаптація учасників АТО, ООС // <https://uman-rda.gov.ua/news/1582205499/>

Албул І.В. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ УЧАСНИКІВ АТО/ООС ЯК АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ С.97-102

Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі :
Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м.Запоріжжя, 9–10 квітня 2020 р.) / редкол.: В.Л. Погребна, В.М. Попович,
Н.В. Островська, Т.О. Серга та ін. [Електронний ресурс] Електрон. дані. –
Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2020. – 670 с.